

5. Bodnenkova G. M, Lizarev A. V. Pathogenetic role of immune reactivity disorders in mechanisms underlying relations between hypothalamus- hypophysis-adrenals and thyroid systems of vibration disease // Med. Tr. Prom. Ekol. 2005; (12); 25-7.
6. Kvorning T, Bagger M, et. al. Effects of vibration and resistance training on neuromuscular and hormonal measures // Eur. J. Appl. Physiol. 2006 Mar; 96 (5): 615-25.
7. Tretiakov S. V, Spagina L. A. Right ventricular function and pulmonary circulation homodynamic in patients with vibration disease // Ter. Arkh. 2005; 77 (12); 18-22.

Impact of Vibrational Stress on Sex Hormones and Its Correction with Liquid Oxygen

Ts. Sumbadze., I. Sikharulidze., E. Abzianidze., G. Fichkhaya., S. Markarian.

SUMMARY

Vibration disease holds a special place among occupational diseases due to its clinical course and variety of symptoms. In this regard, an important issue is the negative impact of vibrational stress on the body's sex hormones and their regulation. For this purpose, we studied the influence of the vibration disease model on the reproductive function of male rats and the correction of the detected disorders with liquid oxygen. Using the approach of immunoenzymatic microanalysis, we assessed gonadotropic (follicle-stimulating FSH and malutheizing LH) hormones and sex steroids (testosterone T and estradiol E2) in the blood plasma. Research has shown that vibrational stress causes endocrine disorders in the secretion of sex hormones, and oxygen correction is effective in regulating these disorders.

Key words: vibrational disease, sex hormones, liquid oxygen.

სტომატოლოგიურ გართულებათა კავშირი ქვეყნის მოსახლეობის სოციალურ-ეკოლოგიურ მდგომარეობასთან

თ. ადგიშვილი, ხ. დავარაშვილი, თ. ჟვიტიაშვილი

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

საქართველოს ეკოლოგიურ მეცნიერებათა აკადემია

აბსტრაქტი. ქვეყნის სოციალური და ეკოლოგიური მდგომარეობის გაუარესების გამო გასული საუკუნის 90-იან წლებში მოსახლეობის საერთო და კერძოდ პირის ღრუს ჯანმრთელობის მდგომარეობა მკვეთრად შეიცვალა. 90-იან წლებამდე ჯანმრთელობის სერვისი უფასო იყო და პრევენციული პროგრამები სკოლებსა თუ სხვადასხვა დაწესებულებებში მოიცავდა პროფილაქტიკურ შემოწმებებს და საჭიროების შემთხვევაში უფასო სამედიცინო მომსახურებას. ქვეყანაში ცხოვრების პირობებისა და ეკომდგომარეობის გაუარესებამ სტომატოლოგიური გართულებები გამოიწვია, რამაც ახალი პრობლემები წარმოშვა მოსახლეობის სტომატოლოგიური სერვისის თვალსაზრისით, რომელთა ნაკვალევი დღესაც მწვავედ ჩანს და გადაჭრას მოითხოვს.

საკვანძო სიტყვები: კარიესი, კლიმატი, ფლორა, ფაუნა, პოპულაცია, პაროდონტი, რელიეფი, ეპიდემიოლოგია.

1. ერთიანი საბჭოთა კავშირის დაშლისა და საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ პოლიტიკურ-ეკონომიური და სოციალ-ეკოლოგიური მდგომარეობის გაუარესების კვალდაკვალ შეწყდა სახელმწიფო პროგრამები და დაფინანსება, ყველა სახის სამედიცინო და სტომატოლოგიური სერვისი თანდათან გახდა კერძო და ფასიანი. ფინანსური ხელმოკლეობა ადამიანებს აიძულებდა სამედიცინო დახმარება მიეღოთ მხოლოდ

უკიდურეს შემთხვევაში (ტკივილის და ჯანმრთელობის მდგომარეობის სერიოზული პრობლემების დროს), რამაც მნიშვნელოვნად შეამცირა სამედიცინო და სტომატოლოგიური მომსახურების ხელმისაწვდომობა და სამედიცინო დაწესებულებებში პაციენტთა მიმართვიანობა. სამწუხაროდ საქართველოში არ არსებობს ეპიდემიოლოგიური კვლევა, რომელიც აღწერდა სტომატოლოგიური დაავადებების გავრცელებას საქართველოს ზრდასრულ მოსახლეობაში. 1998 წელს ჩატარებულმა კვლევამ ბავშვთა პოპულაციაში გამოავლინა კარიესის მაღალი გავრცელება საქართველოში და ის თითქმის 90%-ს აღწევდა.

სოციალურ-პოლიტიკური და ეკონომიურ-ეკოლოგიური განვითარების კვალდაკვალ ბოლო წლებში საქართველოს მოსახლეობაში შედარებით გაიზარდა სამედიცინო და სტომატოლოგიური მომსახურების ხელმისაწვდომობა, იმატა სამედიცინო განათლებისა და კულტურის ხარისხმა, შესაბამისად გაიზარდა სტომატოლოგიური აქტიობა, რამაც მნიშვნელოვნად შეამცირა პირის ღრუს დაავადებათა გავრცელების საფრთხე და ტენდენცია, თუმცა მულტიფაქტორული სტომატოლოგიური დაავადებები კვლავ მწვავე და აქტუალურია. უაღბათესად არადამაკმაყოფილებელი ცხოვრებისეული და გარემო პირობები უნდა განსაზღვრავდეს ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობის სტომატოლოგიური მომსახურების ნაკლებ ხელმისაწვდომობას ევროპის ქვეყნებთან შედარებით. ჯანმრთელობის მომსახურება უმთავრესად ფინანსდება კერძო სადაზღვევო კომპანიებისა და თვითონ მოსახლეობის მიერ. **ჯანმოს** 2010 წლის მონაცემებით 350000 ადამიანია ჩართული კერძო კორპორაციულ სადაზღვევო სქემებში. სახელმწიფო ვერ აფინანსებს სამედიცინო მომსახურების ყველა სახეს. სტომატოლოგიური სერვისის უმთავრესად ფინანსდება სადაზღვევო კომპანიების მიერ და ძირითადად ვრცელდება სახელმწიფო სტრუქტურებში, ან კერძო კომპანიებში დასაქმებულ პირებზე. ამიტომ ადამიანთა უმრავლესობას თვითონ უწევს სტომატოლოგიური მომსახურების გადახდა, ან ვერ ხელეწიფება არასათანადო მატერიალური მდგომარეობის გამო. სოციალური პირობები ამცირებს ადამიანთა ვიზიტის სიხშირეს სტომატოლოგთან, პირის ღრუს სანაციის ალბათობას, რაც აუარესებს პირის ღრუს ჰიგიენას და ხელს უწყობს კარიესისა და პაროდონტის დაავადებების განვითარებას. ამას ემატება სხვა რისკ ფაქტორებიც: კლიმატო-გეოგრაფიული, მემკვიდრული წინასწარგანწყობა და ქსოვილების არასრულფასოვნება. ორგანიზმის ზოგადი დაავადებები და მდგომარეობები და ამის შედეგად ორგანიზმის იმუნური სისტემის დაქვეითება, ასევე ქცევითი ფაქტორები, რომლის მნიშვნელოვანი როლი პირის ღრუს დაავადებათა განვითარებაში აღწერილია მრავალრიცხოვან ეპიდემიოლოგიურ კვლევებში. ადამიანთა სამედიცინო განათლების დონე, სტომატოლოგიური მომსახურების საჭიროებისა და მნიშვნელობის გაცნობიერება ზოგადი ჯანმრთელობისათვის, კვების ხასიათი და რეჟიმი, არაჯანსაღი ცხოვრების სტილი, პაციენტის დამოკიდებულება პირის ღრუს ჰიგიენურ ჩვევებთან - ეს ყველფერი ზეგავლენას ახდენს სტომატოლოგიურ დაავადებათა განვითარებასა და გავრცელებაზე [1].

2. საქართველო გამოირჩევა კლიმატო-გეოგრაფიული მრავალფეროვნებით. ქვეყნის ტერიტორიის შედარებით სიმცირის მიუხედავად აქ წარმოდგენილია ჰავის ყველა ტიპი. რელიეფის თავისებურება და მრავალფეროვნება განსაზღვრავს კლიმატის სხვადასხვაობას. ძირითადად საქართველოს ტერიტორია ამ მხრივ შეიძლება დაიყოს სამ ძირითად ნა-

წილად: 1. კავკასიის მთები (ზღვის დონიდან 2000 მ და მეტი) - ზომიერი ჰავა; 2. კოლხეთის დაბლობი გარემომცველი მთებით - ნოტიო სუბტროპიკული ჰავა; 3. აღმოსავლეთ საქართველო - მშრალი კონტინენტური ჰავა. ცნობილია, რომ რელიეფისა და კლიმატის მრავალფეროვნება მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს სხვა გეოგრაფიულ კომპონენტებზე (ნიადაგი, ფლორა, ფაუნა) [2], ამ მხრივ განსაზღვრავს ბიოელემენტების შემველობას საკვებსა და წყალში და გავლენას ახდენს ადამიანის საერთო ჯანმთელობაზე. გარდა ამისა კლიმატო-გეოგრაფიული და ეკოლოგიური პირობები განსაზღვრავს ზოგადი დაავადებების გავრცელებისა და განვითარების თავისებურებებს და ამ მხრივ გავლენას ახდენს პირის ღრუს მდგომარეობაზე.

სტომატოლოგიურ დაავადებათა ეპიდემიოლოგიისა და ეტიოლოგიის შესწავლისას მნიშვნელოვანია მხედველობაში მივიღოთ ეკოლოგიური ფაქტორები, რამდენადაც თანამედროვე მრეწველობა და ტრანსპორტი ძალზე უარყოფით გავლენას ახდენს გარემოზე. ეკოპათოგენური ფაქტორები მოიცავს ქიმიურ აგენტებს, მძიმე მეტალებს, მზისა და მაიონებელ გამოსხივებას, რეგიონის გეოფიზიკურ და გეოქიმიურ თავისებურებებს [3]. ეკოლოგიური რისკი ჩვენს მოსახლეობაში მნიშვნელოვნად მაღალია. ამას ემატება „დაბალი ეკოლოგიური“ სტატუსის შედეგად პირის ღრუს ჰიგიენის გაუარესება, სტრესი, მძიმე მეტალებით და გამონაბოლქვით გარემოს დაბინძურება, მატულობს ტყვისა და მძიმე მეტალების შემცველობა ნერწყვისა და ადამიანის ორგანიზმის სხვა ბიოლოგიურ სითხეებში, რაც იწვევს ნერწყვის რაოდენობრივ და თვისობრივ ცვლილებებს, პათოლოგიური და პირობით პათოგენური მიკრობების გააქტიურებას და ქმნის ხელსაყრელ პირობებს პირის ღრუში პათოლოგიური ცვლილებების განვითარებისათვის [3].

მაღალი ეპიდემიოლოგიური მაჩვენებლების არსებობა და მათი უგულვებელყოფა მრავალ სამედიცინო-ეკოლოგიურ და სოციალურ-ეკონომიურ პრობლემას უქმნის საქართველოს მოსახლეობას, რადგანაც სტომატოლოგიურ დაავადებათა გართულებები ნეგატიურ გავლენას ახდენენ მთლიან ორგანიზმზე. სწორად ამიტომ ამ მაჩვენებლების გამოვლინება და შესწავლა-შეფასება ერთობ პრობლემური საკითხია. მით უმეტეს ჩვენს ქვეყანაში დღემდე ძალზე მცირედაა წარმოდგენილი ზრდასრული მოსახლეობის სტომატოლოგიურ დაავადებათა ეპიდემიოლოგიური მონაცემები.

მათი არსებობა კი საშუალებას მოგვცემდა აღრიცხულიყო ამ დაავადებათა გავრცელება, სიხშირე და ინტენსიობა, გამოვლენილიყო ხელშემწყობი თუ მაპროვოცირებელი ფაქტორები (სამედიცინო-ბიოლოგიური, კლიმატური გეოგრაფიული, სოციალურ-ეკონომიური, პოლიტიკური, ეკოლოგიური და სხვა), ხოლო მიღებული მონაცემების საფუძველზე განხორციელებულიყო პრევენციული ღონისძიებების გატარება, რასაც ძალზე დიდი მნიშვნელობა აქვს სტომატოლოგიურ და სომატური დაავადებათა გავრცელების შემცირების მხრივ.

ლიტერატურა

1. Margvelashvili V, Belder L. Kalandadze M. et el. Dental caries among children in Georgia by age, gender, residence location and ethnic group. CDH, 31(13), 2014

2. Muskhelishvili D. et al. History of Georgia Vol. 1, - from ancient times until the adoption of Christianity. Tbilisi, 2010.
3. ნემსაძე თ. „პაროდონტიტების მიკროეკოლოგია. საკანდიდატო დისერტაცია, თბილისი, 2005.

The connection of stomatological diseases with the social-ecological condition of the country's population
T. Adeishvili, Kh. Davarashvili, T. Zhvitiashvili
Akaki Tsereteli state University
Academy of Ecological Sciences of Georgia
SUMMARY

The prevalence, frequency and intensity of oral diseases are discussed and their contributing factors are climatic – geographical, socio-economical and political – ecological circumstances.

Key words: caries, climate, flora, fauna, population, parodontium, relief; epidemiology.

ვირუსები – გრიპი - პრევენცია

თენგიზ ჟვითიაშვილი, ხათუნა დავარაშვილი, ოთარ ჟვითიაშვილი
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
საქართველოს ეკოლოგიურ მეცნიერებათა აკადემია

აბსტრაქტი: ვირუსი (ლათ. Virus - შხამი) სიცოცხლის არაუჯრედული ფორმა, რომელსაც შეუძლია შეიჭრას უჯრედში და გამრავლდეს მხოლოდ მის შიგნით. ბუნებაში ვირუსები გავრცელებულია ყველგან და აზიანებს ორგანიზმის ყველა უჯრედს. ვირუსები შეიცავენ ერთი ტიპის ნუკლეინის მჟავას, დნმ-ს ან რნმ-ს. ვირუსებს არ აქვთ ცილის მასინთეზირებელი საკუთარი სისტემა.

როდესაც ვირუსები უჯრედში იჭრებიან სწრაფად გამრავლებას იწყებენ და მასპინძელს ანადგურებენ. ადამიანის ვირუსული დაავადებებია: გრიპი, წითელა, ჩუტყვავილა, პოლიომიელიტი, შიდსი, ჰეპატიტი და სხვა.

არსებობს ორი სახის ვირუსი: 1. აქტიური. სწრაფად იწყებს მოქმედებას და სიმპტომები მაშინვე გამოვლინდება (მაგ.: გრიპის, სურდოს, წითელას და ა.შ.) და 2. ლატენტური. მხოლოდ გარკვეულ პირობებში მრავლდება და წლების შემდეგ იწყებს მოქმედებას და სიმპტომების გამოვლენას (მაგ.: შიდსი, C ჰეპატიტი და სხვა). არსებობს გრიპის ვირუსის A, B და C ტიპები. გრიპის ვირუსი ძალზე ცვალებადია - გენეტიკურ კოდს მუდმივად იცვლის. გადატანილი გრიპის შემდეგ გამომუშავებული იმუნოტეტი შეცვლილ ვირუსს წინააღმდეგობას ვერ უწევს. ამიტომ გრიპი ადამიანს იმდენჯერმე შეიძლება დაემართოს, რამდენჯერაც ვირუსის ახალ შტამთან ექნება კონტაქტი.

გრიპი ჰაერწვეთოვანი ინფექციაა, ანუ ჰაერის საშუალებით ვრცელდება. გრიპის დამახასიათებელი ნიშნები ორგანიზმში ვირუსის შეჭრიდან 12-48 საათში ვლინდება. დაავადება უმეტესად მწვავედ იწყება შემცივნებით, ტემპერატურის მომატებით 39-